

ЕТНОПСИХОЛОГІЯ (від **етно...** і **психологія**) — галузь соціальної психології, що вивчає особливості психічного складу етносу. Предметом вивчення Е. є етнопсихологічні риси. Особливість, своєрідність та специфічність відносять до категорій етнопсихол. науки, тісно пов'язаних з розумінням окремішності народу, зумовленої комплексом спіл. етнопсихол. рис, що відрізняють його від ін. етносів. Окремішність етніч. психіки впливає зі своєрідності псих. особливостей народу і веде до розуміння самостійності його духов. буття.

Е. як науку про пізнання духу народу започаткували 1859 нім. вчені Г. Штайнталь і М. Лацарус. Серед її завдань вчені виділили з'ясування специфіки способів життя й форм діяльності духу в різних народів, причин та передумов виникнення, розвитку і зникнення різних етносів, а також психол. законів, за якими відбувається їхня внутр. духовна діяльність. Джерелом пізнання в нар. психології вони вважали «продукти» нар. духу як незмінної субстанції, зокрема мову, міфи, характер, релігію, звичаї й історію етносу. Наступ. етап становлення Е. пов'язаний з діяльністю нім. дослідника В. Вундта. Він трактував душу народу не як кількість душ окремих людей, а як їхні специфіч. зв'язок і взаємодію, що створюють нові явища зі своєрід. законами. Вони і є об'єктом нар. психології. За В. Вундтом, нар. дух — це вищі псих. процеси, що виникають при спіл. житті чл. етносу, сукуп. зміст душев. переживань, відчуттів, прагнень. Він заперечив думку про незмінність нар. душі Г. Штайнталья та М. Лацаруса. На поч. 40-х рр. 19 ст. М. Костомаров висунув ідею дослідж. характеру народу, втілюючи її в життя під час поглиблених студій нар. словесності, зокрема пісень. Він уперше окреслив характер як особливий погляд на речі, притаманний кожній людині і кожному народу, а також визначив найважливіші складові структури Е. народу: духов. склад, рівень почуттів, особливості способу думання, вольова спрямованість, погляд на духовне й сусп. життя, тобто все, що становить звичаї і характер народу та надає духов. цілісності його тілу. Етнопсихол. ідеї М.

Костомарова започаткували процес наук. осмислення проблематики Е. в Україні. Ще раніше від В. Вундта О. Потебня у праці «Мысль и язык» (Х., 1862) обґрунтував поняття «психологія народів» як співвідношення індивід. розвитку та розвитку етносу в цілому. Психологія народів, у його розумінні, повинна засвідчити можливість диференціації нац. особливостей і структури мов як наслідку дії заг. законів нар. життя. Ключовим етнопсихол. твердженням вченого є те, що втілена у мові специфічна система способів мислення дає змогу представникам різних народів формувати думку лише своїм способом.

Ідеї Е. знайшли подальший розвиток у працях укр. вчених 19 — поч. 20 ст. — М. Драгоманова, **В. Антоновича**, **І. Франка**, **Я. Яреми**. Укр. Е. у 50-90-х рр. 20 ст. у супереч складним політ. обставинам розвивали і збагачували (з позицій культуроморфності) досягнення представників укр. діаспори, зокрема О. Кульчицького, **В. Яніва**, **М. Шлемкевича**, **Є. Онацького**, **Д. Чижевського**, **І. Мірчука** і **Рибчина**. Серед сучас. укр. етнопсихологів — **П. Гнатенко**, **В. Павленко**, **С. Талгін**, **А. Баронін**.

Рекомендована література

1. Вундт В. Проблемы психологии народов / Пер. с нем. Москва, 1912;
2. Ярема Я. Українська духовність в її культурно-історичних вимірах. Л., 1937;
3. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Нью-Йорк, 1954;
4. Липа Ю. Призначення України. Л., 1992;
5. Пірен М. Основи етнопсихології: Підруч. К., 1996;
6. Павленко В. М., Талгін С. О. Етнопсихологія: Навч. посіб. К., 1999;
7. Баронин А. С. Этническая психология. К., 2000;
8. Балагутрак М. Генеза етнопсихології в Україні XIX століття: історико-етнологічний аспект. Л., 2007.

М. П. Балагутрак

Бібліографічний опис:

Етнопсихологія / М. П. Балагутрак // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-18070>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).